

INTEGRITATEA ÎN CONTEXTUL LIBERTĂȚII DE CONȘTIINȚĂ – NECESITATE ȘI/SAU IMPOSIBILITATE

Ps. drd. Ciprian Corneliu CIUREA

Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad

cipriancorneliuciurea@gmail.com

Abstract: Moral Uprightness in the Context of Freedom of Conscience - Prerequisite and/or Unattainability

Moral uprightiness is referring to the whole ensemble of certainties, motivations and habits that have a firm ground in solid principles, norms and rules, historically and socially determined, which are governing the way people are interacting and relate to each other, having as foundation one's conscience and public opinion.

In this article, following a short introduction, integrity is presented as a core moral value, seen from both an individual and public perspective, and also from that of the freedom of conscience. It also emphasizes some principles that should secure the moral uprightiness in our post modern society.

As far as the religious standpoint is concerned, the author stresses the fact the moral uprightiness and freedom of conscience are both divine blessings, sacred gifts given for keeping in proper balance one's self, necessary for having harmonious and fair associations with those that we live with and to grow lovesome liaisons with both other people and God.

Keywords: *God, integrity, personal integrity, public integrity, legal integrity, freedom, conscience.*

Motto:

„Îi sunt recunoscător lui Dumnezeu, pe Care-L slujesc din moși-strămoși cu o conștiință curată...”¹ (Sfântul Apostol Pavel)

¹ 2 Timotei 1:3.

Introducere

În ultimii ani, atât la nivel european, cât și la nivelul societății românești, s-a înregistrat o preocupare crescândă, în rândul specialiștilor și al formatorilor de opinie, pentru găsirea și implementarea unor standarde, în multiple domenii de activitate. Prin dezbateri și discuții, în plan fizic, dar și în mediul virtual, spațiul public reprezintă o continuă invitație la definiți, auto-definiți și raportări la valori morale, teologice, filosofice, istorice și chiar juridice, pentru trecut, prezent și, mai ales, pentru proiecția și construcția viitorului. Nimic nou sub soare, deoarece trecutul descoperă faptul că civilizații creștine sau necreștine, definite de norme și reguli, au adus contribuția lor în domenii precum știință, istorie, arte, filosofie, antropologie, astrologie, doctrine și ideologii, permițând astfel o cunoaștere a existenței umane.²

Societatea contemporană este încă definită de reguli și standarde, care se redefinesc mereu, mai ales în contextul Uniunii Europene și al globalizării, context în care regulile și standardele comunitare, extinse atât la planul economic, dar și la cel politic și juridic, primează celor național-statale. Nici România nu face abstracție de la acest fenomen, ca stat membru al Uniunii Europene, regăsindu-se într-o perioadă de redefinire continuă a societății în mai toate domeniile sale, corectând anumite lacune.

Integritatea – valoare morală fundamentală

Din punct de vedere etimologic, cuvântul „integritate”, provine din adjectivul latin *integritas*, care înseamnă „întreg, complet”, în limba română, denotând însușirea de a fi integru, intact, întreg și cinstit³. Integritatea este practica de „a arăta o aderare consecventă și fără compromisuri la principii și valori morale și etice puternice”.⁴ Ea definește, de asemenea, „caracterul integru al unui individ, sentimentul demnității, al dreptății și conștiinciozității, care servește drept călăuză în conduita omului, onestitatea, cinstea și probitatea. Ea exprimă calitatea... de a-și păstra nealterate

2 Rodica Aida Popa, „Dreptul”, *Standarde actuale privind calitatea, integritatea și păstrarea secretului profesional în activitatea judecătorului și a avocatului român în înfăptuirea actului de justiție penal*, nr. 3, martie 2015, p. 201 – 202.

3 <https://dexonline.ro/definitie/integritate> - Accesat la 18 septembrie 2020.

4 <https://www.lexico.com/definition/integrity> - Website care furnizează o colecție de dicționare în limbile engleză și spaniolă, produse de Oxford University Press (OUP), Editura Universității Oxford. Accesat la 18 septembrie 2020.

calitățile”.⁵ Integritatea este armonizarea comportamentului cu convingerile, fiind ilustrat cel mai bine în Vechiul Testament de termenul evreiesc *derek*, cel mai apropiat termen despre moralitate, iar acesta are sensul de *cale*, “având și un sens figurativ, se referă la mers, mod, mod de a fi, un mod de viață, astfel, etica este definită prin praxis”⁶.

Integritatea personală

Din perspectivă individuală, integritatea este percepută ca fiind o chestiune de opțiune personală, „un angajament consecvent fără compromisuri și previzibil de a onora valorile și principiile morale, etice, spirituale și artistice”⁷, indicând astfel un anumit grad al respectului de sine. Integritatea personală reprezintă temelia și sursa integrității și eticii oricărei societăți și organizații. Acest fapt presupune autenticitate față de propria persoană, asigurând o congruență între gânduri și acțiuni și un consens între ceea ce spui și ceea ce faci. Un om integru este un om principial, care, evaluând fiecare situație în care este implicat, acționează de fiecare dată de partea binelui, nepărtinitor. Filosoful Bernard Williams scria: „Cine manifestă integritate acționează din acele dispoziții și motive care îi aparțin cel mai profund și are și virtuțile care îi permit să facă asta”⁸.

La nivel personal, integritatea este determinată de conduita morală a individului, prin aceasta înțelegând „ansamblul convingerilor, atitudinilor, deprinderilor reflectate și fixate în principii, norme, reguli, determinate istoric și social, care reglementează comportarea și raporturile indivizilor între ei, precum și dintre aceștia și colectivitate și a căror respectare se întemeiază pe conștiință și pe opinia publică”⁹.

Din exterior, integritatea individului este cuantificată și supusă evaluării, fie prin prisma conformării la regulile obligatorii din diferite domenii, fie din perspectiva elementelor ce configurează, într-un fel sau altul, conștiința colectivă.

5 Daniela Șarpe, Delia Popescu, Aurel Neagu, Violeta Ciucur, *Standarde de integritate în învățământul universitar*, Ediție online, București, 2011, p. 12.

6 Daniel Fodorean, “Ethics and Law - The Role of Legal Ethics Course in the Formation of Future Romanian Juridical Professionals”, *Scientia Moralitas International Journal of Multidisciplinary Research*, Vol. 3, No. 2, 2018, p. 46.

7 Barbara Killinger, *Integrity. Doing The Right Thing For The Right Reason*, McGill-Queens University Press, 2010, p. 12.

8 Bernard Williams, *Moral Luck*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981, p. 49.

9 <https://dexonline.ro/definitie/morala> - Accesat la 18 septembrie 2020.

„Mulți dintre noi, nu au virtutea necesară din punct de vedere moral, de a aștepta în mod onest și demn, ceea ce li se cuvine, potrivit pregătirii și muncii lor. Dispozițiile legale sau sociale, care de fapt au rolul să dirijeze organic mersul lucrurilor, li se par piedici sau forme inutile... În viața profesională, mulți dintre oameni se lasă amăgiți de compromisiuri ușoare, pentru a-și cuceri, cu un ceas mai devreme, treptele ierarhice ce pot să le satisfacă orgoliul... În exercitarea profesiunilor libere, mulți abdică de la linia doctrinară a profesiei lor, pentru a năzui numai la posibilitățile ei lucrative. Astfel, medicul își sacrifică vocația științifică (și deontologică profesională) pentru a da toată ziua consultații plătite, avocatul se depărtează de sensurile etico-filosofice ale științei juridice, pentru a pleda, indiferent de convingerile lui, în procesele pentru care este plătit mai mult. În toate aceste atitudini, se procedează printr-o deformare a simțului etic. Manifestările de acest soi nu mai răsar dintr-o libertate interioară autonomă, ci sunt adevărate soiuri de sclavie: față de orgoliul personal, față de vanitatea lor socială, față de bani, față de prejudecățile societății etc. Prin fiecare dintre aceste manifestări, se ocolește drumul spre formarea adevăratei personalități și se falsifică sensul evoluției către progresul moral. Subjugându-ne lor, ordinea intimă a creației este frântă. Oamenii devin înfeudați unor moravuri lipsite de ținută morală, care închid puțința spiritului critic și a autonomiei lor interioare.”¹⁰

Așadar, integritatea ia ființă și se dezvoltă doar într-un mediu în care se pune accentul pe demnitatea umană, într-un climat în care oamenii pot face alegeri și își pot afirma opțiunile, acolo unde adevărul și dreptatea sunt valori unanim acceptate. Paradoxal este faptul că integritatea este totuși probată într-un mediu în care nu sunt întâlnite aceste valori, doar în situații extreme dovedindu-se sacrificiul interesului propriu în favoarea principiilor.¹¹

Integritate publică

În plan public, definirea integrității comportă o altă discuție, făcându-se referire la cultura organizațională care are la bază un sistem de valori, principii, credințe și norme conturate în decursul timpului, împărtășite de membrii unei organizații, și care exprimă „sănătatea” acelei organizații,

10 Gusti Dimitrie, *Idealul etic și personalitatea*, București, Ed. Floare Albastră, 1998, 272-274.

11 Șarpe Daniela, Popescu Delia, Neagu Aurel, Ciucur Violeta, *Op. Cit.*, p. 20.

în raport cu nivelul de integritate al acesteia¹², condiționându-i direct și indirect performanțele și funcționalitatea.¹³ Integritatea publică mai poate fi definită și din perspectiva integrității proceselor din cadrul organizației (luarea și implementarea deciziilor, gestionarea banilor etc.), dar și din prisma integrității personalului care desfășoară activitate în cadrul acesteia. Deontologia este știința care se ocupă cu integritatea în relație cu diferitele profesii, o etică profesională, care a devenit preocuparea profesioniștilor din fiecărui domeniu din societate. Astfel, profesorul de etică juridică Daniel Fodorean, definește etica juridică ca „o ramură a științelor juridice care studiază comportamentul personal și profesional al unui jurist pentru a dobândi și a menține respectul și încrederea societății, precum și manifestarea preocupării pentru etica normelor juridice”¹⁴.

Din punct de vedere juridic, integritatea este o condiție necesară și un instrument în lupta pentru corupție, și nu un scop în sine, astfel încât integritatea să servească statul de drept, care, la rândul său, servește cetățeanul. La acest nivel, finalitatea normelor juridice referitoare la integritate nu este una personală, subiectivă, având în vedere individul onest, care respectă cu strictețe regulile, ci urmărește asigurarea integrității la nivel de exercitare a atribuțiilor instituționale. Așadar, conceptul juridic de „integritate” operează în sfera publică a raporturilor sociale, nu în sfera privată de gândire și acțiune a fiecărui individ, integritatea evoluând de la moralitate (inerent personală) la etică (specific grupurilor) și sfârșind prin a fi valoare socială protejată de norma juridică. Prin urmare, chiar dacă obiectivul imediat este eradicarea corupției, finalitatea ultimă a integrității este asigurarea unui cadru juridic sigur care să creeze un spațiu cât mai larg și cât mai predictibil pentru exercitarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor. Așadar, putem observa faptul că integritatea vizează și instituții, măsuri și sancțiuni de natură administrativă, care se încadrează în politica de prevenire a fenomenului corupției¹⁵, astfel încât să se con-

12 *Ibid.*, p. 14.

13 Ovidiu Niclescu, Ion Verboncu, *Fundamentele managementului organizației*, București, Tribuna Economică, 2001, p. 15.

14 Daniel Fodorean, “Ethics and Law - The Role of Legal Ethics Course in the Formation of Future Romanian Juridical Professionals”, *Scientia Moralitas International Journal of Multidisciplinary Research*, Vol. 3, No. 2, 2018, p. 49.

15 Elena Simina Tănăsescu, „Curierul Judiciar”, *Integritatea în exercitarea funcțiilor publice ca garanție a drepturilor fundamentale*, nr. 2, București, Editura C. H. Beck, 28 februarie 2018, p. 91.

feră încrederea că acțiunile înfăptuite în orice domeniu al vieții publice se înfăptuiesc cu obiectivitate.¹⁶

Integritatea și libertatea de conștiință

Integritatea este un principiu de bază pentru tot Universul, sacru, este ceva din Dumnezeu, pentru că Divinitatea este integritate. Plecând de la acest adevăr, putem afirma că, prin creație, natura inerentă a omului este integritatea.¹⁷ Tocmai de aceea, când un om nu este integru, nu se simte bine, pentru că Dumnezeu a lăsat „lucrarea legii scrisă în inimile lor, conștiința lor aducând mărturie”¹⁸. Este natural și în firea lucrurilor să fim integri, cu un comportament etic, aplicând liber principii și promovând valori. Iar această integritate nu este doar consecvență, ci ține mai degrabă de o unitate în jurul unui nucleu de angajamente, sarcina conștiinței, cu care am fost înzestrați, fiind aceea de a ne ajuta să ne păstrăm fidelitatea față de aceste angajamente fundamentale.¹⁹ Iar aceste angajamente ne modelează viața. Bernard Williams numea acest fapt „conștiința existenței mele”, fără de care „este neclar de ce ar trebui să continui”.²⁰ Aceasta înseamnă să ai acel „simț intim” al cunoașterii vieții noastre interioare.²¹ Pentru John Henry Newman conștiința reprezintă „legea divină... reținută în mințile bărbaților individuali”, unde conștiința este înțeleasă ca ceva înnăscut, acordată individului ca să-i permită să audă „vocea lui Dumnezeu”, distinctă de propriile dorințe.²² Acest aspect este subliniat de Christopher Hitchens în faimoasa descriere a conștiinței: „Orice ne face să ne comportăm bine, atunci când nu ne privește nimeni”.²³

16 Rodica Aida Popa, *Op. Cit.*, p. 206.

17 Vasile Ailioaei, „Ortodoxia”, *Lucrarea Bisericii în păstrarea unității și integrității lumii și creației*, anul XLVI, nr. 4, octombrie – decembrie 1994, pp. 43-44.

18 Romani 2, 15. – Noua Traducere Românească a Bibliei (NTR).

19 Tom O’Shea, „International Journal of Philosophical Studies”, *Modern Moral Conscience*, Routledge, v. 26, 2018, p. 12.

20 Bernard Williams, „Persons, Character and Morality”, în *Moral Luck: Philosophical Papers 1973 – 1980*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 1-19.

21 Anton Dicu, *Conștiință și Libertate morală în viața creștinului*, Curtea de Argeș, Dacpress, 2006, p. 16.

22 Newman JH Cardinal, „Letter to the Duke of Norfolk (1875)”, în *Certain Difficulties Felt by Anglicans in Catholic Teaching*, vol II, Longmans Green, 1900, p. 247.

23 Christopher Hitchens, *God Is Not Great: How Religion Poisons Everything*, Atlantic Books, 2007, p. 256.

Așadar, gândindu-ne la integritate și libertatea de conștiință²⁴, afirmăm faptul că am fost binecuvântați cu darul sacru al libertății pentru a armoniza lucrurile din lăuntru nostru, astfel încât să putem trăi corect și armonios lângă semenii și să putem dezvolta relații frumoase cu oamenii și cu Divinitatea²⁵, la baza tuturor acestor acțiuni situându-se principiile divine ale demnității, responsabilității, dreptății, solidarității și carității.²⁶ „Libertatea este un curs permanent de morală publică”, pentru că „poartă în ea un înalt principiu de viață.”²⁷

Probabil datorită acestui lucru integritatea este cea mai valoroasă caracteristică a ființei umane, pentru că are în vedere integralitatea noastră ca oameni, și nu ființarea noastră fragmentară.

Construcția integrității, în orice domeniu și în orice societate, e totuși un proces dificil, pentru că, până la urmă, dincolo de modele, norme și standarde, este vorba de convingerea fiecăruia dintre noi că putem trăi integru, convingere care s-a disipat flagrant de-a lungul timpului. Deși standardizată în sfera publică, mai ales pentru lideri sau pentru persoane care ocupă funcții publice, integritatea e din ce în ce mai de nerecunoscut, chiar dacă s-ar personifica într-un demnitar, funcționar public, profesor, preot, artist sau șofer. Are loc acest fenomen tocmai pentru că, de multe ori, regulile și normele rămân pe hârtie, doar câte un scandal sau accident readucându-le în atenție. Și pare că așa e construită societatea de azi, să geamă spasmodic, înaintând spre nicăieri, lipsa de integritate devenind parcă, în timp, ea însăși un criteriu de promovare. Trăim vremuri în care noțiunea de integritate este puternic contestată²⁸, timpuri în care flexibilitatea a fost transferată în sfera etică, banii și puterea au devenit singurele valori care mai contează, iar compromisul singura regulă pe tabla de șah a umanității, făcându-i pe cei ce compun ultimul bastion al integrității să fie cât pe ce absorbiți de o majoritate lipsită de educație și fără scrupule.

Cu toate acestea, putem lua încă în calcul principii²⁹ care să asigure integritatea în societatea post-modernă.

24 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Key aspects of the Freedom of Conscience”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Ioan-Gheorghe Rotaru, Dragoș Mușat (eds.), Editions IARSIC, Les Arcs, France, 2016, p. 30-37.

25 Lewis C. S., *Creștinismul redus la esențe*, Societatea Misionară Română, 1994, p. 55.

26 Costică Voicu, *Teoria generală a dreptului*, București, Ed. Universul juridic, 2005, p. 136.

27 John Stuart Mill, *Despre libertate*, Editura Eminescu, 1996, p. 21.

28 Ian Saphiro & Robert Adams, „Integrity and Conscience”, *Pragmatism, Honesty, and Integrity*, New York University Press, 1998, p. 293.

29 <http://marianpopescu.arts.ro/integritatea-ca-anticorp-dupa-un/> - Accesat la 23 septembrie 2020.

Integritatea și Adevărul. Un om integru spune întotdeauna adevărul, chiar dacă procedând astfel, riscă să piardă o poziție socială care putea aduce notorietate, recunoaștere, bani sau putere. Este omul care privește lucrurile în față, din unghiuri diferite, care spune lucrurilor pe nume. Este personajul care nu construiește ideologii sau paravane după care să se justifice sau să se ascundă atunci când greșește. Este omul care recunoaște și când greșește. Nu degeaba spunea Sfânta Scriptură faptul că în locurile cerești, în prezența lui Iisus Christos, care este „Adevărul și Viața”³⁰, nu locuiesc decât oamenii care „umblă fără pată... și spun adevărul din inimă”³¹

Integritatea și angajamentul. O persoană integră își respectă întotdeauna angajamentele și promisiunile. Este omul care, după ce și-a asumat un angajament, se asigură că el a fost respectat. Iisus Christos, care este modelul desăvârșit în asumarea angajamentelor, a afirmat cu fermitate înaintea înălțării Sale: „Mă voi întoarce”³² Este cel mai puternic angajament asumat vreodată în contextul lumii noastre alterate de maladia păcatului.

Integritatea și corectitudinea. Un om integru este cel care nu-și compromite valorile și principiile care pot face lumea mai bună. Este persoana care judecă lucrurile fără părtinire, după aceleași criterii și standarde aplicabile tuturor, chiar dacă asta înseamnă să recunoști public că dușmanul e mai bun și că prietenul greșește, că tu greșești și celălalt nu are nicio vină. Este omul care refuză să-și creeze obligații de orice gen, care ar putea exercita o influență asupra modului în care își duce la îndeplinire lucrurile asumate. Acest fapt confirmă afirmația înțeleptului care declară că „este o bucurie pentru cel drept să facă ce este corect”³³

Integritatea și Respectul pentru semeni. Un om integru îi respectă pe ceilalți, abilitățile, competențele și expertiza lor, chiar dacă nu e de acord cu ei, parțial sau în totalitate. Este genul de om care face acest lucru chiar cu persoana care nu mai merită respectul obștesc. Un astfel de om plăcut cu ceilalți „câștigă respectul”³⁴ Aceeași seriozitate este manifestată și față de lucrurile sacre: „Spune-le... să aibă respect față de lucrurile sfinte care-Mi sunt închinată”³⁵, spune Dumnezeu.

30 Ioan 14:6.

31 Psalmii 15:2.

32 Ioan 14:3.

33 Proverbele 21:15 – NTR.

34 Proverbele 11:16 – NTR.

35 Leviticul 22:2 – NTR.

Integritatea și Autocontrolul. Un om integru refuză să abdice de la valorile care-l definesc, în acest context autocontrolul și disciplina personală, fiind esențiale. Rigoarea, disciplina și autocontrolul reprezintă marca integrității. „Căci toți ne împiedicăm în multe feluri. Dacă cineva nu se împiedică în vorbire, este un om desăvârșit, în stare să-și înfrâneze și tot trupul.”³⁶

Transparency International promovează și alte șapte principii importante din perspectiva standardelor și mecanismelor de asigurare integrității vieții publice: altruismul, integritatea, obiectivitatea, responsabilitatea, transparența, onestitatea și capacitatea de conducere.³⁷

Concluzii

Benjamin Constant afirma în 1798, într-un discurs susținut la Cercul Constituțional, următoarele: „Anticii credeau că locurile murdărite de o crimă trebuiau să fie obiectul unei ispășiri. Eu cred că, pe viitor, pământul spurcat va avea nevoie, pentru a se curăța, de pedepsirea răsunătoare a vinovatului, și, de fiecare dată când voi vedea la vreun popor un cetățean întemnițat și nu voi vedea pedepsirea imediată a acestei violări a formelor, voi spune: poporul acesta poate dori libertatea și o poate merita, dar nu-i cunoaște încă elementele fundamentale.”³⁸

Pentru că zilnic suntem apăsați de minciuni, corupție, război, sărăcie și jaf, ca rezultat al unei moralități inadecvate, ne este ușor să continuăm lupta înaintașilor noștri pentru libertate, pentru drepturi fundamentale și pentru standarde morale creștine înalte. Dar dacă gândirea despre moralitate și integritate se oprește aici, am putea foarte bine să nu luăm deloc în calcul moralitatea, pentru că regulile schițate rapid pe hârtie sunt frânte rapid de lăcomie, lașitate, violență și corupție. Doar curajul indivizilor de a fi integri vor face orice sistem să funcționeze adecvat. E ușor să elimini forme particulare de abuzuri sau violență, însă cât timp oamenii sunt lipsiți de moralitate, ei vor găsi lesne un mod de a se adapta la noul sistem. De aceea, este importantă moralitatea interioară a individului, înțelepciunea deciziilor personale depinzând de gradul de

36 Iacov 3:2 – NTR.

37 Jeremy Pope, „Ghidul Transparency International”, *Sisteme de Integritate Publică*, Asociația Română pentru Transparență, București, 2002.

38 Benjamin Constant, „Despre libertate la antici și la moderni”, *Discurs la Cercul Constituțional* – în 1798, Iași, Institutul European, 1996, p.161.

maturitate atins și de modul în care trăsăturile de caracter (onestitate, simpatie, empatie, compasiune, corectitudinea, auto-controlul etc.) au fost integrate la nivelul personalității. Nu în ultimul rând, moralitatea și integritatea au de-a face cu relațiile dintre om și Creatorul său, raționamentul fiind că dacă am fost creați, pentru scopuri divine, atunci trebuie să avem o mulțime de îndatoriri pe care nu le-am avea, dacă ne-am fi singuri stăpâni.³⁹

Integritatea e o chestiune de alegere, fiecare act electiv transformând în individ partea care alege. Luând viața în totalitatea ei, nenumăratele alegeri transformă ființa într-o creatură cerească (în armonie cu Dumnezeu, cu semenii și cu sine) sau într-una diabolică.⁴⁰ Promovarea cu încăpățănare, perseverență și energie pozitivă a valorilor, principiilor și standardelor înalte de către cei integri, va arăta că există și un alt mod rezonabil și respectabil de a trăi, cu flexibilitate intelectuală, însă inflexibil etic, fără compromisuri cu valorile și principiile fundamentale.

„De aceea, mă străduiesc să am întotdeauna o conștiință curată înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor.” (Sfântul Apostol Pavel)⁴¹

Bibliografie selectivă

- BIBLIA, sau Sfânta Scriptură, traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2002.
- BIBLIA, Noua Traducere în Limba Română, International Bible Society, 2007.
- AILIOAEI, Vasile. „Lucrarea Bisericii în păstrarea unității și integrității lumii și creației”, în *Ortodoxia*, anul XLVI, nr. 4, octombrie – decembrie 1994, pp. 43 – 44.
- CONSTANT, Benjamin. „Discurs la Cercul Constituțional – în 1798”, în *Despre libertate la antici și la moderni*. Iași: Institutul European, 1996.
- DICU, Anton. *Conștiință și Libertate morală în viața creștinului*. Curtea de Argeș: Dacpress, 2006.
- DIMITRIE, Gusti. *Idealul etic și personalitatea*. Editura Floare Albastră, 1998.
- DOWNIE, R. S., „Conscience, virtue, integrity and medical ethics”, în *Journal of medical ethics*, nr. 10, 1984, p. 171-172. <https://jme.bmj>.

39 C. S. Lewis, *Op. Cit.*, pp. 53 – 54.

40 *Ibid.*, p. 66.

41 Faptele Apostolilor 24, 16 – NTR.

com/content/medethics/10/4/171.full.pdf - Accesat la data de 20 septembrie 2020.

- ✦ FODOREAN, Daniel, „Ethics and Law - The Role of Legal Ethics Course in the Formation of Future Romanian Juridical Professionals”, *Scientia Moralitas International Journal of Multidisciplinary Research*, Vol. 3, No. 2, 2018, pp.43-50.
- ✦ HITCHENS, Christopher. *God Is Not Great: How Religion Poisons Everything*. Atlantic Books, 2007.
- ✦ IORGA, Nicolae. *Evoluția ideii de libertate*. Ediție îngrijită de Ilie Bădescu. București: Editura Meridiane, 1987.
- ✦ KILLINGER, Barbara. *Integrity. Doing The Right Thing For The Right Reason*. McGill-Queens University Press, 2010.
- ✦ LEWIS, C. S., *Creștinismul redus la esențe*. Societatea Misionară Română, 1994.
- ✦ NEAL, Mary & FOVARGUE, Sara. „Conscience and Agent-Integrity: A defence of Conscience-Based Exemptions in The Health Care Context”, în *Medical Law Review*, vol. 24, nr. 4, Advance Acces Publication, 8 decembrie 2016, pp. 544 – 570. <https://academic.oup.com/medlaw/article/24/4/544/2623371> - Accesat la data de 19 septembrie 2020.
- ✦ NEWMAN, JH Cardinal. „Letter to the Duke of Norfolk (1875)”, în *Certain Difficulties Felt by Anglicans in Catholic Teaching*. vol II, Longmans Green, 1900, p. 247.
- ✦ NICOLESCU, Ovidiu & VERBONCU, Ion. *Fundamentele managementului organizației*. București: Tribuna Economică, 2001.
- ✦ O'SHEA, Tom. „Modern Moral Conscience”, în *International Journal of Philosophical Studies*, v. 26, Routledge, 2018, p.12.
- ✦ POPA, Rodica Aida. „Standarde actuale privind calitatea, integritatea și păstrarea secretului profesional în activitatea judecătorului și a avocatului român în îndeplinirea actului de justiție penal”, în *Dreptul*, nr. 3, martie 2015, pp. 201 – 202.
- ✦ POPE, Jeremy. „Sisteme de Integritate Publică”, în *Ghidul Transparency International*. Asociația Română pentru Transparență, București, 2002.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Key aspects of the Freedom of Conscience”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Ioan-Gheorghe Rotaru, Dragoș Mușat (eds.), Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2016, pp.30-37.
- ✦ SAPHIRO, Ian & ADAMS, Robert, „Pragmatism, Honesty, and Integrity”, în *Integrity and Conscience*. New York: New York University Press, 1998.

- ✦ STUART, Mill John. *Despre libertate*. Editura Eminescu, 1996.
- ✦ ȘARPE, Daniela & POPESCU, Delia & NEAGU, Aurel & CIUCUR, Violeta. *Standarde de integritate în învățământul universitar*. Ediție online, București, 2011.
- ✦ TĂNĂSESCU, Elena Simina. „Integritatea în exercitarea funcțiilor publice ca garanție a drepturilor fundamentale”, în *Curierul Judiciar*, nr. 2, Editura C. H. Beck, București, 28 februarie 2018, p. 91.
- ✦ VOICU, Costică. *Teoria generală a dreptului*. București: Editura Universul juridic, 2005.
- ✦ WILDES, W. Kevin. „Instituțional Integrity: Approval, Toleration and Holy War or „Alwais True to You in My Fashion”, în *The Journal of Medicine and Philosophy: A forum for Bioethics and Philosophi of Medicine*. vol. 16, nr. 2, 1 aprilie 1991. <https://academic.oup.com/jmp/article-abstract/16/2/211/853526?redirectedFrom=fulltext> – Accesat la data de 20 septembrie 2020.
- ✦ WILLIAMS, Bernard. „Persons, Character and Morality”, în *Moral Luck: Philosophical Papers 1973–1980*, Cambridge University Press, Cambridge, pp. 1-19.
- ✦ WILLIAMS, Bernard. *Moral Luck*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

Webografie:

- ✦ <https://dexonline.ro/definitie/integritate> - Accesat la 18 septembrie 2020.
- ✦ <https://www.lexico.com/definition/integrity> - Website care furnizează o colecție de dicționare în limbile engleză și spaniolă, produse de Oxford Univesity Press (OUP), editura Universității Oxford. Accesat la 18 septembrie 2020.
- ✦ <http://marianpopescu.arts.ro/integritatea-ca-anticorp-dupa-un/> - Accesat la 23 septembrie 2020.
- ✦ <https://dexonline.ro/definitie/morala> - Accesat la 18 septembrie 2020.